

Š T Ú D I E

S KRÁĽOM ALEBO PROTI KRÁĽOVI? SPRISAHANIE VOČI MATEJOVI KORVÍNOVI V ROKU 1471

TOMÁŠ H O M O Ľ A

HOMOLA, Tomáš. With the king or against the king? The conspiracy against Matthias Corvinus in 1471. *Historický časopis*, 2020, 68, 2, pp. 221-247, Bratislava.

The study is concerned with the conspiracy against King Matthias Corvinus of Hungary in 1471, probably the most serious expression of opposition from the Hungarian nobility against his rule. It is directed towards the course of the rebellion, which was closely connected with a Polish invasion of the Kingdom of Hungary. The core of the paper comprises a description and analysis of the rebellion of part of the Hungarian clergy and nobility led by John Vitéz Archbishop of Esztergom. The paper deals with the causes of the opposition and the motivation of the leading actors, which led to their open rebellion against their monarch, and participation in the subsequent Jagiellonian intervention. It is also concerned with the question of support for the conspiracy in the framework of the nobility and clergy of Hungary, as well as the fate of the representatives of the Hungarian opposition.

Key words: Matthias Corvinus. Kingdom of Hungary. 15th century. Conspiracy. John Vitéz. John Pannonius. Casimir IV Jagiello.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2020.68.2.2>

Sprisahania voči vládnucim panovníkom idú ruka v ruke s existenciou kráľovstiev od nepamäti. Sú dôsledkom mocenských bojov, stretov záujmov vo vládnucich dynastiách či nespokojnosti rôznych skupín obyvateľstva. Ani v stredovekom Uhorskom kráľovstve neboli výnimočným javom, veď už v jeho počiatkoch prvý uhorský kráľ Štefan I. pri nástupe na trón čelil povstaniu šomodského vojvodu Kopáňa. Arpádovské obdobie je plné dynastických mocenských zápasov. Notorickým rebelom voči kráľovi Kolomanovi bol jeho mladší brat Álmoš a napríklad voči Belovi IV. otvorene vojensky vystúpil jeho syn Štefan (budúci kráľ Štefan V.). Karol I. Róbert sa stal terčom neúspešného atentátu, Karol II. z Anjou aj jeho obeťou a Žigmunda Luxemburského dokonca v roku 1401 niekoľko týždňov väznili uhorskí baróni.

Aj sprisahanie voči uhorskému kráľovi Matejovi Korvínovi v roku 1471, všeobecne vnímané ako významný míľnik jeho panovania, malo svoje príčiny a východiská. Matejova vláda mala od jeho nástupu na trón turbulentný charakter. Prvé roky viedol zápas o uhájenie vlastnej panovníckej pozície, neskôr čelil vzbure voči svojej vláde v Sedmohradsku, ako aj neustálym atakom osmanských vojsk v južných pohraničných oblastiach.

Rebéliu časti šľachty a duchovenstva a následný poľský vpád do Uhorského kráľovstva v roku 1471 reflektujú viaceré súdobé pramene. Pri rekonštrukcii a interpretácii udalostí vychádzame predovšetkým z informácií, ktoré nám prinášajú kroniky sledovaného obdobia (Bonfini, Długosz, Eschenloer, Ján z Turca)¹ a bohatý listinný materiál. Rebélia bola témou predovšetkým pre maďarskú a poľskú historiografiu. Vilmos Fraknói sa zamerlal najmä na vnútropolitický rozmer sprisahania, poľský autor Antoni Prochaska zase venoval pozornosť samotnej vojenskej intervencii Jagelovcov v Uhorsku.² Najkomplexnejší záber zachytávajúci medzinárodnopolitické aspekty sprisahania ako súčasť jagelovsko-korvínovského konfliktu (1471 – 1479), ako aj vojenskú výpravu poľského kráľa podáva Krzysztof Baczkowski.³ András Kubinyi sa venoval politickej role hlavných aktérov vzbury Jána Vitéza a Jána Pannonia v počiatkoch vlády Mateja Korvína, pričom sa zaoberal aj motiváciami oboch prelátov k odporu voči panovníkovi.⁴ V slovenskej historiografii sa sprisahaniu a následným vpádom poľského vojska do Uhorska venovali Ferdinand Uličný a Vladimír Segeš, ktorí sa zameriavali najmä na vojenskú stránku udalostí.⁵ Predložená štúdia má za cieľ

-
- 1 BONFINI, Antonio. *Rerum Ungaricarum Decades, tomus IV, pars I*. Eds. József Fögel, Béla Iványi, László Juhász. Budapest: Egyetemi nyonda, 1941, s. 40-48 (4. 3. 5-113); DŁUGOSZ, Jan. *Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego: Księga 12 (1462–1480)*. Ed. Krzysztof Baczkowski a kol. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2009, s. 288-300. ISBN 9788301160784; ESCHENLOER, Peter. *Geschichte der Stadt Breslau: Teilband II*. Ed. Gunhild Roth. Münster; New York; München; Berlin: Waxmann, 2003, s. 862-870. ISBN 9783830912538; THURO CZ, Johannes de. *Chronica Hungarorum*. Trans. Július Sopko. Bratislava: Perfekt, 2014, s. 587-588. ISBN 9788080466923.
  - 2 FRAKNÓI, Vilmos. *Mathias Corvinus: König von Ungarn (1458–1490)*. Freiburg im Breisgau: Herder, 1891, s. 157-167; PROCHASKA, Antoni. Wyprawa Św. Kazimierza na Węgry (1471–1474). In *Ateneum Wileńskie I*, 1923, s. 10-28. ISSN 1897-306X.
  - 3 BACZKOWSKI, Krzysztof. *Walka Jagiellonów z Maciejem Korwinem a o koronę Czeską w latach 1471–1479*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1980, s. 48-58.
  - 4 KUBINYI, András – Vitéz János és Janus Pannonius politikája Mátyás uralkodása. In BARTÓK, István – JAKOVITS, László – KECSKEMÉTI, Gábor (Eds.). *Humanista műveltség Panónniában*. Pécs: Művészetek Háza; Pécsi: Tudományegyetem, 2000, s. 7-26. ISBN 9636418047.
  - 5 ULIČNÝ, Ferdinand. Poľské vpády na Slovensko v druhej polovici 15. storočia. In *Historické štúdie XV*, 1970, s. 253-262; SEGEŠ, Vladimír. *Od rytierstva po žoldnierstvo: Vojenstvo v stredovekom Uhorsku so zreteľom na Slovensko*. Bratislava: MO SR, 2004, s. 207-211. ISBN 8088842735.

ozrejmiť motivácie a pohnútky, ktoré viedli hlavných aktérov k rebélii. Tiež si kladie otázku, v akej miere boli do sprisahania zapojení predstavitelia šľachty a duchovenstva.

Medzinárodnopolitický kontext

Pohnutými udalosťami v druhej polovici roka 1471 vyvrcholila nepokojná, búrlivá prvá dekáda Korvínovho panovania. Už v čase Matejovho nástupu na uhorský trón (1458) sa rodila rivalita medzi uhorským panovníkom a poľským kráľom Kazimírom IV. Jagelovským. Kazimír IV. si neúspešne nárokoval uvoľnený český a uhorský trón po smrti Ladislava V. Pohrobka.⁶ Súperenie medzi uhorským a poľským kráľom však malo v priebehu šesťdesiatych rokov 15. storočia skôr latentný charakter a prejavovalo sa predovšetkým na pozadí vzťahu k českému panovníkovi Jurajovi Poděbradskému. Až vojenská intervencia Mateja Korvína proti Poděbradskému (1468) a jeho následná voľba za českého protikráľa (1469) naplno odhalili nezlučiteľnosť politických a mocenských záujmov oboch panovníkov. Matej sa síce v tom čase snažil získať podporu Kazimíra IV. v českom konflikte, a tiež ruku jeho dcéry Hedvivy, ale Jagelovec v oboch témach zaujal rezolútne odmietavý postoj.⁷ Poľský kráľ už totiž rokovoval s Poděbradským o podmienkach perspektívneho nástupu svojho syna Vladislava na český trón.⁸

Matejovi nepomáhala ani postupné zhoršovanie vzťahov s rímsko-nemeckým cisárom Fridrichom III., ktoré sa naplno prejavilo počas mesiac trvajúcich vzájomných rokovaní vo Viedni vo februári a marci 1470. Stretnutie panovníkov sa skončilo fiaskom. Nahnevaný uhorský kráľ predčasne opustil rokovania, dokonca bez rozlúčenia s hosťiteľom – cisárom Fridrichom III.⁹ Dôsledkom bol de-

---

6 Opieral sa pritom o nároky svojej manželky Alžbety Habsburskej, sestry Ladislava Pohrobka.

7 K celej genéze vzťahov Korvína s Kazimírom IV. v priebehu 60. rokov pozri HOMOLA, Tomáš. Polish-Hungarian Rivalry for the Bohemian Crown in the 1460's. In BAGI, Dániel – BARABÁS, Gábor – MÁTÉ, Zsolt (Eds.). *Hungaro-Polonica: Young Scholars on Medieval Polish-Hungarian Relations*. Pécs: Történeészczéh Egyesület, 2016, s. 291-313. ISBN 9789631273823.

8 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 249, 258-259; TOBOLKA, Zdeněk. Styky krále českého Jiřího z Poděbrad s poľským kráľem Kazimírom. In *Časopis Matice moravské* 22, 1898, s. 374-380. ISSN 0862-3384.

9 Uhorská delegácia prišla na rokovania s viacerými požiadavkami. Požadovali revíziu zmlúv zo Šopronu a Viedenského Nového Mesta (1463), cisárovu podporu Matejovej vojny v českých krajinách, sobáš Mateja s cisárovou dcérou Kunhutou a pravdepodobne aj podporu v Matejovom úsilí stať sa rímskym kráľom. K viedenskému stretnutiu pozri MOST-KOLBE, Ingeborg. *Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Friedrich III. Achte Abteilung, erste Hälfte 1468-1470*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1973, s. 123-124. ISBN 3525352026. Pozri aj: HLAVAČKOVÁ, Miriam. *Juraj zo Schönbergu: Bratislavský prepoš v službách cisára a kráľa*. Bratislava: Veda, 2015, s. 177-178. ISBN 9788022414739; KALOUS, Antonín. *Ma-*

finitívny obrat Fridricha III. smerom ku Kazimírovi IV., s ktorým potom v priebehu roka 1470 viedol rokovania o spojenectve (Villach, jún a Graz, október). Zásadným predmetom rozhovorov bolo uzavretie dvojitého sobáša medzi Habsburgovcami a Jagelovcami za predpokladu, že Fridrich podporí nároky Kazimírových synov na uhorský a český trón. Dohodu napokon poľský panovník neratifikoval. Dôvodom bola absentujúca garancia nástupníckych práv poľských kráľovičov.¹⁰ Napriek tomu, že pripravovaná zmluva nebola podpísaná, vzťahy Jagelovcov a Habsburgovcov sa rozvíjali v pozitívnom duchu a nakoniec viedli k uzavretiu spojeneckých dohôd v nasledujúcich rokoch. Poľsko-ríšske rokovania ukázali aj možnosti širšej – nielen jagelovsko-habsburgskej – koalície proti Korvínovi, ktorej nahrávali aj v tom čase priaznivo sa vyvíjajúce vzťahy Poľska so Saskom či zblížovanie cisára s Jurajom Poděbradským.¹¹

Matej Korvín sa tak dostával do izolácie. Plánovanú krátkotrvajúcu vojnu v Českom kráľovstve sa mu v priebehu roka 1470 nepodarilo doviest' do úspešného konca, a to aj z dôvodu absencie spojeneckej pomoci. Smrť Juraja Poděbradského v marci 1471 priniesla kľúčovú zmenu pomerov v konflikte. Do nástupníctva v Českom kráľovstve naplno vstúpili Jagelovci, pričom na uvoľnený trón ažpiroval aj saský a meissenský vojvoda Albrecht III., príslušník rodu Wettinovcov, a – prirodzene – aj Matej Korvín. Na volebnom sneme v Kutnej Hore bol 27. mája za nového českého kráľa zvolený 15-ročný Vladislav, prvorođený syn Kazimíra IV. Matej okamžite reagoval na vývoj situácie a už nasledujúci deň sa nechal v Jihlave pápežským legátom Lorenzom Roverellom a nunciom Gabrielom Rangonim potvrdiť za českého panovníka.¹² Voľba Vladislava však

---

tyáš Korvín (1443–1490): Uherský a český kráľ. České Budějovice: Veduta, 2009, s. 266–267. ISBN 9788086829487.

- 10 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 265; SOKOŁOWSKI, August – SZUJSKI, Joseph (Eds.). *Codex epistolaris saeculi decimi quinti, tomus II.* Kraków: Akademia umiejtności, 1876, s. 246, č. 216; NEHRING, Karl. *Matthias Corvinus Kaiser Friedrich III. und das Reich: Zum Hunyadisch-habsburgischen Gegensatz im Donauraum.* München: Oldenbourg, 1989, s. 47. ISBN 3486479520. Poľský historik Papeč tvrdí, že prekážkou bola formulácia v zmluve o vzájomnom nezasahovaní do dedičných nárokov a tiež, že Fridrich III. používal titul uhorského kráľa. Zdôrazňuje však, že rokovania boli úspešné, keďže sa Fridrich mal zaviazat' k vyplateniu venného poľskej kráľovnej Alžbety vo výške 32-tisíc zlatých. PAPÉE, Fryderyk. *Studia i szkice z czasów Kazimierza Jagiellończyka.* Warszawa: Gebethner i Wolff, 1907, s. 119; LEWICKI, Anatol (Ed.). *Codex epistolaris saeculi decimi quinti, tomus III.* Kraków: Akademia umiejtności, 1894, s. 141–142, č. 121. Prochaska tvrdí, že už vo Villachu bola dohodnutá poľská výprava do Uhorska. PROCHASKA, ref. 2, s. 11.
- 11 ERMISCH, Hubert. *Studien zur Geschichte der sächsisch-böhmischen Beziehungen in den Jahren 1464–1471.* Dresden: Wilhelm Baensch Verlagshandlung, 1881, s. 136–141; NEHRING, ref. 10, s. 47–48.
- 12 K tomu pozri ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny země koruny české, svazek VI (1437–1526).* Praha; Litomyšl: Paseka, 2007, s. 407. ISBN 9788071858737.

znamenal faktické dvojvládie a obnovenie konfliktu v Českom kráľovstve. Tentokrát stál Matej voči novému, a mimoriadne silnému, nepriateľovi – poľskému panovníkovi Kazimírovi IV. Treba zdôrazniť, že v tejto situácii už nebol Matejovým rivalom „heretický kráľ“, ale osobnosť z významnej kráľovskej dynastie s oprávneným nárokom na český trón. Tento fakt znižoval legitimitu Korvínovho boja v krajinách českej koruny. Proti voľbe poľského kráľoviča za českého kráľa sa síce postavil pápež Pavol II., nanešťastie pre Korvína však na konci júla 1471 zomrel. Uhorský kráľ tak stratil podporu kľúčového spojenca a podporovateľa.¹³

Vladislav bol za českého kráľa korunovaný 22. augusta 1471. Vypuknutie sprisahania voči uhorskému panovníkovi a následnú intervenciu poľského vojska na uhorské územie tak možno vnímať ako súčasť mozaiky vtedajšej medzinárodno-politickej atmosféry a v podstate ako ďalšiu epizódu v konflikte Mateja Korvína s Jagelovcami. Kým doposiaľ sa vojenské strety sústredili výlučne na územia spadajúce pod českú korunu, operácie poľských vojsk na uhorskom území posunuli konflikt do inej roviny. O to viac, že v rokoch 1470 – 1471 viazali uhorské vojenské kapacity aj úspešné aktivity Osmanov v Bosne, ktoré viedli k zisku väčšiny územia dobytého uhorským vojskom v roku 1463. Následne nájazdy smerovali aj do Chorvátska a oblasti Kraňska, ktoré držal vo svojich rukách cisár Fridrich III.,¹⁴ čím sa osmanský tlak posunul z juhohorského pohraničia a stal sa páľčivým problémom už aj pre cisára Fridricha III.¹⁵

Situácia v Uhorsku

Matejova expanzívna zahraničná politika smerovaná do Českého kráľovstva krajinu finančne veľmi vyčerpávala. Na saturovanie vojenských výdavkov uhorský kráľ vyberal už od roku 1468 každoročne mimoriadnu daň na boj „*nielen proti heretikom, ale aj proti Turkom*“. Mimoriadna daň sa stávala pravidelným nástrojom kráľa, ako sa vysporiadať s nedostatkom financií.¹⁶ Už daňové refor-

---

13 Smrť Pavla II. musela byť pre Matejove plány vážnou ranou. Nový pápež Sixtus IV. síce spočiatku jednoznačne podporoval Mateja v jeho nárokoch na český trón, avšak už v priebehu roka 1472 upustil od svojho vyslovene negatívneho postoja smerom k Jagelovcom a postupne sa prikláňal ku kompromisnému riešeniu konfliktu. KALOUS, ref. 9, s. 147.

14 FINE, John. V. A. *The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1994, s. 587-590. ISBN 0472082604.

15 V tomto období zápasili so sultánom Mehmedom II. aj Benátčania, ktorí v júli 1470 stratili ostrov Eubója (Negroponte) v Egejskom mori v osmanský prospech. BABINGER, Franz. *Mehmed the Conqueror and his Time*. Princeton: Princeton University Press, 1978, s. 286-288. ISBN 0691099006.

16 DÖRY, Franciscus – BÓNIS, Georgius – ÉRSZEGI, Geisa – TEKE, Susanna (Eds.). *Decreta*

my Mateja Korvína z predchádzajúcich rokov viedli k nespokojnosti a rebélii v roku 1467 v Sedmohradsku.¹⁷ Matej ju síce pomerne rýchlo a efektívne potlačil a následne osobne viedol vojenskú výpravu do Moldavska, expedícia sa však skončila veľkým uhorským neúspechom. Navyše bol kráľ počas nej ťažko zranený.¹⁸ Nespokojnosť v súvislosti s vedením nákladnej vojny v Čechách (od 1468) a nedostatočné riešenie pretrvávajúceho osmanského nebezpečenstva tak len zvyšovalo napätie v kráľovstve. Obavy z Osmanov využívali uhorskí magnáti aj na rozohrávanie vlastných politických aktivít. Svedčí o tom napríklad list Jána Vitéza a uhorských magnátov, prednesený na zasadnutí snemu v Regensburgu (jún – august 1471), ktorého hlavným predmetom malo byť práve riešenie hroziaceho osmanského nebezpečenstva.¹⁹ Napriek tomu, že uhorská delegácia vedená Albertom Vetésim bola na zhromaždení prítomná až od 29. júla, už 6. júla bol vypočutý Vitézov list adresovaný cisárovi Fridrichovi III. Autori výzvy (iba Vitéz je konkrétne uvedený) sa obracali na cisára so žiadosťou o pomoc proti Osmanom, s ktorými viedli boje pri rieke Sáva a v Chorvátsku.²⁰ Kým kroky ostrihomského arcibiskupa a skupiny uhorských šľachticov vyznievajú ako autonómna akcia, bez poverenia panovníka, na sneme bola prítomná aj oficiálna uhorská delegácia. Táto bola prvýkrát zhromaždením vypočutá až 31. júla. Vesprémsky biskup Albert Vetési predniesol emotívnu reč, v ktorej popisuje, akú zdĺhavú (údajne už storočnú) a únavnú vojnu vedú Uhri s Osmanmi. Okrem Mateja uvádza aj ďalších vojvodcov a uhorských kráľov (vrátane Jána Huňadyho či cisára Žigmunda), ktorí s Osmanmi statočne bojovali. Žiada však o pomoc nielen proti Osmanom, ale aj „heretikom“ v Českom kráľovstve.²¹ Aktivity uhorského

---

regni Hungariae: Gesetze und Verordnungen Ungarns 1458–1490 (ďalej DRH). Budapest: Akadémiai Kiadó, 1989, s. 177-178, 182. ISBN 9630548569; KUBINYI, András. Probleme bei der Mobilisierung und Logistik unter Matthias. In KUBINYI, András. *Matthias Corvinus: Die Regierung eines Königreichs in Ostmitteleuropa 1458–1490*. Herne: Schäfer, s. 166-167. ISBN 3933337135; Matej počas svojej vlády vybral mimoriadnu daň až 43-krát, takže tieto poplatky mali vyslovene regulárny charakter, ročne získal v priemere 385-tisíc zlatých. KUBINYI, András. *Matthias Rex*. Budapest: Balassi kiadó, 2008, s. 78. ISBN 9789635067671.

- 17 Priebeh povstania popisuje Bonfini. BONFINI, ref. 1, s. 10-15 (4.1.128-197).
- 18 K moldavskému ťaženiu pozri PAPACOSTEA, Șerban. Un Épisode de la rivalité polono-hongroise aux XVe siècle: La campagne de Mathias Corvin en Moldavie (1467), à la lumière d'une source inédite. In *Revue Roumaine d'histoire* 8, 1969, č. 6, s. 967-979. ISSN 0556-8072; KALOUS, ref. 9, s. 117-121.
- 19 Zhromaždenie však neprinieslo žiadnu dohodu týkajúcu sa spoločného postupu voči Osmanom. BABINGER, ref. 15, s. 289.
- 20 „Bischove Strigoniensis und etliche herrn von Hungern dem keiser geschriben hetten.“ WOLFF, Helmut. *Deutsche Reichstagakten unter Kaiser Friedrich III. Achte Abteilung, zweite Hälfte 1471*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1999, s. 621, 656. ISBN 3525352034.
- 21 WOLFF, ref. 20, s. 677-678. Jakob Reissermayer uvádza, že Vitéz v správe informuje o tom, ako dlhotrvajúca vojna vyčerpáva ľudské a finančné zdroje krajiny, čoho dôsledkom je stá-

vyslanectva dokladajú, že hrozba osmanského vpádu bola prirodzene prioritnou agendou aj uhorského panovníka, podobne ako viaceré zachované písomnosti, napríklad list (z 24. júna), v ktorom kráľ nariadil mestu Bratislava, aby na obranu Belehradu pred Osmanmi poslalo povozy, kone, vojsko a zbrane.²²

Napriek tomu, že nemáme priame správy o začiatku sprisahania, je zrejmé, že napätá situácia v Uhorsku sa v lete 1471 začala dramaticky stupňovať. Signálom vážnosti situácie bol pomerne rýchly návrat kráľa Mateja z Českého kráľovstva do Uhorska. Vieme, že 27. júna bol ešte v Jihlave, ale už 6. júla sa uhorský panovník preukázateľne nachádzal v Bratislave.²³ Je pravdepodobné, že sa panovník urýchlene vrátil do krajiny práve preto, že sa o prípravách povstalcov dozvedel, podľa Jána Długosza od niektorých ostrihomských cirkevných hodnostárov.²⁴ V prameňoch a literatúre sú prezentované viaceré motivácie kráľovho návratu do Uhorska. Fraknói aj Kubinyi zastávajú názor, že Matej bol informovaný o sprisahaní a pripravovanej poľskej vojenskej intervencii, avšak chcel to udržať v tajnosti, preto ako dôvod návratu uviedol získanie pomoci v českých záležitostiach.²⁵ Poľský kronikár Długosz jednoznačne tvrdí, že Matej sa vrátil cez Brno do Budína potom, ako sa dozvedel o napätej situácii v Uhorsku. Keď zistil, že je vážnejšia ako očakával, urýchlene povolával vojská z Čiech a Moravy.²⁶ Na druhej strane, vrocavský notár Peter Eschenloer vo svojej kronike uvádza, že Matej o vzbure nevedel až do vpádu poľského vojska do Uhorska. Uhorský panovník sa podľa neho stále chystal na pokračovanie vojenského ťaženia do Českého kráľovstva, vojsko teda zhromažďoval práve za týmto účelom.²⁷

Vyššie uvedené udalosti sa odohrali v krátkom časovom odstupe po zvolení Vladislava Jagelovského za nového českého kráľa (len niečo viac ako mesiac po voľbe) a Matej ešte stále dúfal v obrat situácie vo svoj prospech. V tom čase dokonca vyslal do Krakova olomouckého biskupa Protasia z Boskovic, ktorý

---

le menšia schopnosť odolávať silnejúcim osmanským vojskám. Žiada preto o podporu zo zahraničia, bez ktorej sa Uhri nebudú schopní ďalej brániť. Poukazuje pritom na to, že Osmanmi sú hrozbou pre celé kresťanské spoločenstvo, nielen pre Uhorsko, ktoré je však aktuálne ohrozené najviac. Z toho dôvodu apelujú na cisára, aby sa na sneme vykonali kroky pre ochranu ohrozených pohraničných krajín a záchranu kresťanstva. REISSERMAYER, Jakob. *Der Grosse Christentag zu Regensburg 1471*. Regensburg: Demmlersche Buchdruckerei (M. Wasner), 1888, s. 54-55.

- 22 Archív hlavného mesta SR Bratislavy (ďalej AMB), Zbierka stredovekých listín, č. 3622.
 23 HORVÁTH, Richárd. *Itineraria regis Matthiae Corvini et reginae Beatricis de Aragonia (1458–[1476]–1490)*. Budapest: História, 2011, s. 94. ISBN 9789639627390; NEHRING, Karl. Quellen zur ungarischen Außenpolitik in der zweite Hälfte des 15. Jahrhunderts. In *Levéltári közlemények* 47, 1976, s. 93. ISSN 0024-1512.
 24 DŁUGOSZ, ref. 1 s. 289.
 25 FRAKNÓI, ref. 2, s. 161-162; KUBINYI, Matthias rex, ref. 16, s. 92.
 26 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 289.
 27 ESCHENLOER, ref. 1, s. 865.

9. – 12. júla rokoval o možnej dohode s poľským panovníkom.²⁸ Nech už bol Matejov návrat do Uhorska motivovaný akýmikoľvek pohnútkami, je evidentné, že na začiatku augusta už bol kráľ plne zorientovaný, o plánoch Jagelovcov bol informovaný a evidentne počítal s možnosťou poľskej intervencie na uhorské územie. V liste adresovanom mestu Košice (z 3. augusta) Korvín apeluje na mešťanov, aby zachovávali vernosť uhorskej korune a nepristúpili na žiadnu dohodu, ktorú by im mohol ponúkať poľský kráľ. Uvádza, že poľský panovník si zaumienil protiprávne vojensky prevziať vládu v Českom kráľovstve a koná proti záujmom katolíkov v krajine. V prípade potreby Matej ponúkal mestu pomoc.²⁹ Keďže však v tom čase bolo prvoradým cieľom Kazimíra IV. zaistenie korunovácie kráľoviča Vladislava za českého kráľa (napokon k nej došlo 22. augusta), uhorský panovník tak stále mal čas vyhodnotiť a riešiť vzniknutú situáciu a pripraviť sa na ďalší vývoj udalostí. Zaujímavé je, že Matej nikde nespomína rebelujúcu šľachtu alebo odbojné duchovenstvo, na 1. septembra ale zvolal do Budína snem.

Príčiny sprisahania

Všetky dostupné naračné pramene tohto obdobia sa zhodujú na tom, že situácia v Uhorsku bola vážna. Antonio Bonfini uvádza, že povstanie bolo náhle a rozsiahle, pričom na strane kráľa údajne zotrvalo iba 9 zo 75 uhorských žúp. Širokú podporu sprisahania demonštroval informáciou, že rebeli dali poľskému kráľovi najavo, že takmer všetci šľachtici sa od kráľa Mateja odvrátili.³⁰ V podobnom duchu popisovali situáciu aj Peter Eschenloer či Ján Długosz. Eschenloer tvrdí, že s Matejom nikto nešiel, pretože zradcovia vítali Poliakov v krajine.³¹ Długosz dokonca píše o nenávisti Uhrov voči kráľovi, pričom dôvody na antipatiu vidí v Matejovej angažovanosti vo vojne v Českom kráľovstve. Kvôli tomu mal zanedbávať ochranu hraníc pred Osmanmi, ktorí spôsobovali na uhorskom území veľké škody.³²

28 ČORNEJ – BARTLOVÁ, ref. 12, s. 408. K vzniknutej situácii pozri aj KALOUS, ref. 9, s. 142-146.

29 Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár Budapest, Fényképgyűjtemény levéltár (ďalej MNL OL DF) 270 442; TELEKI, József (Ed.). *Hunyadiak kora Magyarországon XI*. Pest, 1853, s. 449-450, č. 530.

30 Bonfini uvádza, že iba spomínaných 9 žúp počúva kráľa a naďalej platí dane. BONFINI, ref. 1, s. 40-41 (4.3.7-10).

31 Dodáva však, že Matej zhromažďoval dvoranov a šľachticov, pretože chystal výpravu do Čiech a informuje tiež o uhorských oddieloch bojujúcich s Osmanmi na južnej uhorskej hranici, ktorí to leto vykonali veľa nájazdov v Kraňsku, Korutánsku a Slavónsku. ESCHENLOER, ref. 1, s. 865.

32 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 288.

Do akej miery malo povstanie masový charakter, uvádzaný v dielach súdobých kronikárov, je viac ako otázne. Popis rozsiahlej rebélie voči panovníkovi pôsobí veľmi kontrastne, ba až málo dôveryhodne, v pomere ku krátkemu menoslovu aktérov vzbury. Za hlavných organizátorov sú označovaní ostrihomský arcibiskup Ján Vitéz a päťkostolský biskup Ján z Čazmy, zvaný Pannonius. K ďalším aktérom radia kronikári záhrebského biskupa Osvalda Thuza, taverníka Reinolda Rozgoňa (Rozhanovského), Mikuláša z Perína (Perényiho) a oravského a liptovského župana Petra Komorovského.³³ Takýto stručný výpočet účastníkov vyvoláva dojem neveľmi širokej základne povstalcov. Naproti tomu však pramene celkom jasne a jednoznačne formulujú dôvody, prečo k vzburе voči panovníkovi v tom čase došlo. Opakujúcimi sa motívmi sú expanzia do Českého kráľovstva, ktorá viazala vojenské kapacity potrebné na riešenie osmanskej hrozby na juhohorských hraniciach, vyberanie mimoriadnych daní a zdanenie duchovenstva, ako aj kráľove absolutistické tendencie pri vládnutí. Podľa Długosza stojí za vzburou práve nedostatočná reflexia osmanského nebezpečenstva, čo poľskému kronikárovi obratne poslúžilo aj ako zdôvodnenie oprávnenosti poľskej intervencie (ako reakcie na žiadosť uhorských sprisahancov o vyslanie Kazimírovho vojska). Uhri sľubovali zaplatiť všetky výdavky spojené s výpravou a zároveň varovali, že v prípade otáľania Poliakov budú nútení obrátiť sa na Osmanov, pretože „*radšej budú poslušní barbarom ako hanebnému kráľovi a ukrutnému tyranovi*“.³⁴ Vysoká finančná náhrada, ktorú iniciátori povstania avizovali, bola zrejme pre poľského kráľa presvedčivým argumentom napriek tomu, že si – podľa Długosza – bol dobre vedomý rizík a dôsledkov vojenského vpádu do Uhorska.³⁵

Bonfini akcentuje ďalšie dôvody magnátskej rebélie: tvrdí napríklad, že kráľ už nedbá na snemy, ktorým bol v minulosti viazaný, rady iných odmieta a chce všetko riadiť sám.³⁶ Kráľovu neústupčivosť a tvrdohlavosť môže dokladať aj správa o facke, ktorú vraj Matej uštedril arcibiskupovi Jánovi Vitézovi, keď Vitéz v mene magnátov odmietavo reagoval na žiadosť panovníka o ďalšiu finančnú podporu vojenských aktivít v Českom kráľovstve. Arcibiskup jasne deklaroval, že na ochranu krajiny proti Turkom ochotne finančne prispievajú, nie sú však ochotní podporovať iné kráľove vojenské aktivity.³⁷ Práve tento akt býva

33 Na Vitézovi a Pannoniovi sa zhodujú všetky kroniky; uvádzajú ich Bonfini, Długosz, Eschenloer i Ján z Turca. BONFINI, ref. 1, s. 40-41 (4.3. 10-11); ESCHENLOER, ref. 1, s. 862-863; DŁUGOSZ, ref. 1, s. 288; THURO CZ, ref. 1, s. 587-588.

34 Długosz dodáva ešte aj „*hanebné činy*“, ktorých sa mal uhorský kráľ dopustiť. DŁUGOSZ, ref. 1, s. 288.

35 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 288.

36 BONFINI, ref. 1, s. 41 (4. 3. 15-16).

37 Správa je datovaná na 14. septembra 1471 a adresovaná saským kniežatám. KRONTHAL,

v literatúre uvádzaný ako jeden z dôvodov vypuknutia povstania,³⁸ i keď je vysoko nepravdepodobné, že k takejto udalosti vôbec došlo. Búrlivý priebeh bližšie nešpecifikovaného snemu sa totiž traduje na základe sprostredkovanej správy od „obchodníka prichádzajúceho z Uhorska“, čo je samo osebe diskutabilný zdroj. Aktérom (údajného) incidentu nemohol byť Ján Vitéz, pretože ten sa určite zhromaždenia v septembri 1471 nezúčastnil, práve tak ako snemu predchádzajúceho, ktorý sa konal v novembri 1470.³⁹

Omnoho vážnejším, a aj oveľa pravdepodobnejším, dôvodom sprisahania bolo uvalenie daní na uhorské duchovenstvo. Ako uvádza Bonfini, cirkevné výnosy mohol kráľ využiť na vojenské účely aj vďaka autorite pápežského legáta Lorenza Roverellu.⁴⁰ Slová Bonfiniho potvrdzuje príklad opáta z Čajakova, ktorý musel v roku 1471 (9. apríl) zaplatiť daň 20 zlatých, a tiež mobilizácie prelátskych bandérií v tom istom roku.⁴¹ Zdaňovanie cirkevných hodnostárov preto možno oprávnene vnímať ako významný faktor, vysvetľujúci prečo na čele rebélie stáli práve Vitéz s Pannoniom, dlhoroční verní kráľovi súputníci. Avšak aktivita dvojice prelátov aj napriek tomu vzbudzuje pochybnosti a otázky, veď obaja Jánovia mali na kráľa naozaj veľmi úzke väzby. Vitéz stál po Korvínovom boku od jeho mladosti, bol dokonca jedným z vychovávateľov mladého Mateja. Vitéz a Pannonius nielenže patrili k vysokým cirkevným hodnostárom, zastávali posty v rámci kráľovskej kancelárie⁴² a panovník ich využíval vo svojej diplomacii, ale obaja aj dlhodobo a preukázateľne podporovali politiku kráľa – do roku 1470 s určitosťou stáli za Korvínovým českým ťažením. Dokonca Pannonius ešte koncom šesťdesiatych rokov podporoval mimoriadne dane, ktoré kráľ pravidel-

---

Berthold – WENDT, Heinrich (Eds.). Politische Correspondenz Breslaus im Zeitalter des Königs Matthias Corvinus I. 1469 – 1479. In *Scriptores rerum Silesiacarum XIII* (ďalej SRS XIII). Breslau: Josef Max, 1893, s. 65-66, č. 91.

- 38 Pozri napr. MIŠÍK, Mikuláš. *Husiti na Slovensku*. Banská Bystrica: Ondrej Žabka, 1928, s. 316.
- 39 DRH, s. 182-189. KUBINYI, ref. 4, s. 23. Vitézove meno nefiguruje ani v zozname signatárov listu adresovaného Kazimírovi IV. (z 21. 9. 1471), ktorý bol spísaný na budínskom sneme v septembri 1471.
- 40 BONFINI, ref. 1, s. 41 (4. 3. 17-19).
- 41 András Kubinyi uvádza niektoré príklady. KUBINYI, András. *König Matthias und die ungarischen Bischöfe* In KUBINYI, András. *Matthias Corvinus: Die Regierung eines Königreichs in Ostmitteleuropa 1458–1490*. Herne: Schäfer, s. 148. ISBN 3933337135. Porovnaj aj SEGEŠ, ref. 5, s. 207. Kubinyi uvádza aj prípad, keď kráľ nariadil konventu v Lelese (30.9.), aby zaslal 40 jazdcov do Bardejova do 28. októbra na obranu pred Poliakmi. Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár Budapest, Diplomatikai levéltár (ďalej MNL OL DL) 45 477. Ťažko však považovať nariadenie z obdobia, keď sprisahanie prebiehalo, za príčinu jeho vypuknutia.
- 42 Vitéz bol postupne varadínskym biskupom (1445 – 1465), ostrihomským arcibiskupom (1465 – 1472) a hlavným a tajným kancelárom (1464 – 1472). Pannonius bol päťkostolským biskupom (1459 – 1472), slavónskym bánom (1469 – 1470) a kancelárom (1464 – 1467).

ne vyberal.⁴³ Maďarský historik András Kubinyi sa zaoberal motiváciami oboch Jánov. Za ich konaním vidí predovšetkým materiálne a osobné pohnútky, pričom ich charakterizuje ako talentovaných, ale ziskuchtivých mužov s priemerným politickým myslením. Pri Vitézovi poukazuje na jeho snahu o akumuláciu vysokých cirkevných príjmov, a tiež túžbu po získaní postu kardinála, ktorý však po smrti Dionýza zo Seče v roku 1465 získal Štefan z Várdy (Várdai).⁴⁴ Nenaplnené osobné ambície Vitéza a postupná strata vplyvu pravdepodobne prehľbovali priepasť vo vzťahu panovníka a ostrihomského arcibiskupa. Florentský knihovník Vespasiano da Bisticci v diele *Vite di uomini illustri del secolo XV* uvádza, že kráľ Matej prehliadal Vitézove rady a postupne sa prikláňal k jágerskému biskupovi Jánovi Beckensloerovi. Nesúhlas a odpor voči kráľovi sa potom mal prejaviť arcibiskupovou spoluprácou s Jagelovcami.⁴⁵ K roztržke s kráľom pravdepodobne prispel aj neúspech viedenských rokovaní s cisárom Fridrichom III. vo februári a v marci 1470, ktorých sa zúčastnil tak Vitéz, ako aj Pannonius.⁴⁶ Krátko po stretnutí panovníkov bol totiž Pannonius zbavený postu slavonskeho bána.⁴⁷ Je teda zrejmé, že obaja biskupi sa postupne dostávali do opozície a práve zdanenie duchovenstva z jari 1471 mohlo byť spúšťacím mechanizmom pre ich následné kroky. Je dosť možné, že k ich rozhodnutiu prispela aj smrť Juraja Poděbradského a následná voľba Vladislava Jagelovského za českého panovníka. Nahradenie „heretického“ kráľa poľským kráľovičom s legitímnym nárokom na trón (nielen český) určite zohrávalo rolu v politickom rozhodovaní oboch

43 KUBINYI, ref. 4, s. 24-25.

44 KUBINYI, ref. 4, s. 22-23, 26. Nahonobenie veľkého bohatstva v arcibiskupových rukách spomína aj vrocavský kronikár Eschenloer. ESCHENLOER, ref. 1, s. 869.

45 Da Bisticciho kniha je zložená z medailónov rôznych osobností 15. storočia; z uhorského prostredia zaradil do diela biografie Vitéza, Pannonia a Juraja Handóa. Autor bol súčasníkom udalostí, ako knihovník vo Florencii mal kontakty s Vitézom a Pannoniom. Vo Vitézovom medailóne vyjadruje významnému prelátovi veľkú úctu a rešpekt, v konflikte s kráľom Matejom vykresľuje arcibiskupa ako obeť vzniknutej situácie. Napriek evidentnej Da Bisticciho preferencii v prospech Vitéza je jeho informácia o náraste Beckensloerovho vplyvu (píše o ňom ako o nemeckom biskupovi) na kráľovskom dvore relevantná. Je to jediná správa spomínajúca Beckensloera ako príčinu nezhôd, a tiež podporuje tézu o osobných pohnútkach vedúcich Vitéza k organizovaniu sprisahania proti kráľovi. Navyiac, v tomto období jágerský biskup preukázateľne patril medzi vplyvné osoby na kráľovskom dvore. VESPASIANO. *Renaissance Princes, Popes and Prelates: The Vespasiano Memoirs: Lives of illustrious Men of the XVth Century*. Ed. a trans. William George, Emily Waters, Myron P. Gilmore. New York; Evanston; London: Harper & Row, 1963, s. 189-190. Talianska edícia: DA BISTICCI, Vespasiano. *Vite di uomini illustri del secolo XV, volume primo*. Ed. Ludovico Frati. Bologna: Romagnoli-Dall'Acqua, 1892, s. 240-242.

46 Medzi účastníkmi viedenských rokovaní bol aj taverník, a tiež abovský i zemplínsky župan Reinold Rozgoň, ktorý bol ďalším aktérom vzbury.

47 Spolu s Pannoniom bol zbavený postu aj Ján Thuz, ktorý bol dokonca aj uväznený. Ján Thuz je v literatúre tiež uvádzaný ako účastník vzbury. FRAKNÓI, ref. 2, s. 158.

významných uhorských prelátov. O to viac, že Vitéz patril v štyridsiatych rokoch k podporovateľom uhorského kráľa Vladislava I., brata Kazimíra IV.⁴⁸

Snem v Budíne

Udalosti v Uhorsku sa dávali do pohybu v čase Matejovej neprítomnosti v krajine, v mesiacoch máj až jún 1471, keď kráľ osobne vyčkával na vývin udalostí po Poděbradského smrti a voľbe Vladislava za kráľa. Vývoj domácej situácie Korvína donútil k návratu do Uhorska a k zvolaniu krajinského zhromaždenia. Zasadanie snemu v Budíne, ktorého dôvodom bolo nepochybne čo najrýchlejšie potlačenie rodiacej sa vzbury, zvolal panovník na 1. septembra (deň sv. Egídia). Cieľ zhromaždenia je zrejmý z formulácie, že snem bol zvolaný kvôli rôznym vzniknutým udalostiam (*occurentibus variis undique negotiis*) a potvrdzuje ho tiež neobvyklá Matejova výzva, aby sa zhromaždenia zúčastnili všetci preláti, baróni a šľachtici kráľovstva.⁴⁹

Pod tlakom okolností a v záujme ukludnenia situácie sa kráľ zaviazal ku každoročnému zvolávaniu snemu, ako aj k potvrdeniu viacerých privilégií šľachty. Napríklad šľachtici nemohli byť kráľom, sudcami, prelátmi či barónmi väznení bez zákonného rozhodnutia (*ordo iuris*), takisto im nemohol byť protizákonne skonfiškovaný majetok. Kráľ sa tiež zaviazal nevyberať od obyvateľov kráľovstva žiadnu daň bez ich súhlasu (čl. 11), navrátiť nezákonne odcudzené šľachtické majetky (čl. 23) a potvrdil nezdaniteľnosť cirkevných hodnostárov pri zachovaní ich vojenskej povinnosti (čl. 24). Zároveň ale viacerými odsúhlasenými bodmi kráľ posilňoval postavenie župnej šľachty.⁵⁰

Schválené znenie dekrétu jasne potvrdzuje vážnosť situácie a mimoriadny tlak, ktorému kráľ čelil. V súvislosti s predmetom nášho výskumu má vysokú výpovednú hodnotu aj článok č. 29, ktorým sa vyžadovalo do 25 dní zbúrať deväť uhorských hradov pod hrozbou obvinenia z velezrady.⁵¹ Dekrét síce neuvádza konkrétne dôvody, prečo sa má deštrukcia vykonať, avšak lokalizácia piatich opevnení, ktoré sa nachádzali na severovýchode Uhorska v župách Zemplín (Stropkov, Cejkov, Oborín), Bereg (Gelénes) či Marmaroš (Dolha/Dovhe) a ich vlastnícke zázemie naznačujú návod na identifikáciu rozloženia mocenských

48 KUBINYI, ref. 4, s. 25.

49 Kráľ tak urobil prvýkrát pri zvolávaní snemov. BAK, János M. – DOMONKOS, Leslie S. – HARVEY, Paul B (Eds.). *The Laws of the medieval kingdom of Hungary: decreta regni mediaevalis Hungariae, tomus III.* (ďalej DRMH III). Los Angeles: C. Schlacks, 1996, s. 24, 94. ISBN 1884445268; DRH, s. 190, 192.

50 Kráľovský dekrét obsahoval dokopy 31 článkov. Kompletné znenie zasadnutia snemu pozri DRMH III, s. 24-28; DRH, s. 190-202.

51 DRMH III, s. 27-28; DRH, s. 190, 192.

síl a možných rizík, ako ich kráľ mohol vnímať.⁵² Pre našu tému je zaujímavá zmienka o Stropkove. Vieme totiž, že hrad patril Mikulášovi z Perína (Perényi), ktorý sa na ňom aj často zdržiaval.⁵³ Mikuláša v súvislosti so sprisaháním uvádza kronikár Długosz ako osobu, ktorá odovzdala poľskému kráľovi dobre opevnený hrad Stropkov.⁵⁴ Je zrejmé, že Mikuláš už v tomto čase podnikal aktivity voči uhorskému kráľovi alebo sa dokonca zapojil do sprisahania, o čom bol Matej pravdepodobne informovaný v čase konania snemu. O ostatných hradoch nemáme bližšie správy, avšak domnievame sa, že minimálne v jednom prípade by mohlo ísť o rovnaký princíp ako v prípade pána Stropkova. Ide o hrady Cejkov, Oborín a Gelénes na severovýchode Uhorska v župách Zemplín a Bereg, ktoré vlastnil Ladislav z Úporu (*de Wpor*, Upori). Ladislav bol bývalý hornouhorský hlavný kapitán, ktorý v začiatkoch vlády Mateja Korvína spolu so Štefanom Zápoľským v roku 1461 obliehal a dobyl hrad Šariš z držby bratříkov.⁵⁵ Roku 1464 bol za svoje zásluhy (najmä pri hrade Zvornik v Bosne) odmenený donáciou hradu Šášov.⁵⁶ Neskôr medzi rokmi 1466 – 1476 panovník Ladislava z hradu vyhnal a daroval ho svojej manželke Beatrix.⁵⁷ Nariadenie demolácie troch jeho hradov teda môže tiež súvisieť so zapojením Ladislava do komplotu voči panovníkovi.

Výsledkom zasadania v Budíne však bol aj list (z 21. septembra) adresovaný poľskému kráľovi, v ktorom uhorskí preláti a šľachtici deklarovali lojalitu kráľovi Matejovi. Spochybnili legitimitu následníckych práv Kazimíra IV. v Uhorsku a potvrdili voľbu a korunováciu Mateja Korvína.⁵⁸ Medzi signatármi listu boli mnohí významní cirkevní hodnostári – kaločský arcibiskup a kancelár Gabriel

52 Zvyšné štyri hrady boli Kneževac a Frkljevci v župe Požega, Szenyér v Šomodskej župe a hrad Lanka v župe Valkó. O hrade Szenyér vieme, že bol v rukách usvedčeného zbojníka Jána Antimusa. DRMH III, s. 97, poznámka č. 40.

53 TRINGLI, István. Hunyadi Mátyás és Perényiek. In *Levéltári közlemények* 63, 1992, s. 185. ISSN 0024-1512.

54 Poľský kráľ tam umiestnil žoldniersku posádku, na čele ktorej stál Ján Biely. DŁUGOSZ, ref. 1, s. 299.

55 HUDÁČEK, Pavol. Šariš. In DVOŘÁKOVÁ, Daniela a kol. *Stredoveké hrady na Slovensku: Život, kultúra a spoločnosť*. Bratislava: VEDA, 2017, s. 391. ISBN 9788022416085; WAGNER, Carolus. *Diplomatarium Comitatus Sarosiensis*. Posonium; Cassovia: Landerer, 1780, s. 70, č. 18. Ladislav bol v tom čase užským podžupanom. TÓTH, C. Norbert – HORVÁTH, Richárd – NEUMANN, Tibor – PÁLOSFALVI, Tamás – KOVÁCS, W. András. *Magyarország világi archontológiája 1458–1526: II. Megyék*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2017, s. 301. ISBN 9789634160342.

56 MNL OL DL 102 987.

57 MALINIÁK, Pavol. Šášov. In DVOŘÁKOVÁ, Daniela a kol. *Stredoveké hrady na Slovensku: Život, kultúra a spoločnosť*. Bratislava: VEDA, 2017, s. 394. ISBN 9788022416085.

58 Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka koronna (ďalej MK), ksiega 12, folio 24-25.

Matučina (Matucsina), jágerský biskup Ján Beckensloer, takisto vesprémsky biskup Albert Vetési a sriemsky biskup Mikuláš Bátor. Okrem nich vyjadрили Matejovi podporu aj viacerí baróni kráľovstva, ako palatín Michal Orság z Gutu, sedmohradský vojvoda Mikuláš Ilocký (Újlaky), dediční spišskí župani Imrich a Štefan Zápoľský, hlavný pohárnik Mikuláš Héderváry či významní vojenski velitelia ako Mikuláš Čupor alebo Ján Pongrác z Dengelegu a ďalší.

V tomto ohľade je nesmierne zaujímavý podrobnejší pohľad na mená cirkevných hodnostárov, ktorí po sneme prejavili Matejovi lojalnosť. Zo sedemnástich najvyšších uhorských cirkevných predstaviteľov (arcibiskupi, biskupi) sa desať (Kaloča, Bosna, Čanád, Jáger, Ráb, Sriem, Vác, Veľký Varadín, Vesprém a Knin)⁵⁹ podpísalo pod list adresovaný Kazimírovi IV. Okrem toho spoľahlivo vieme, že traja preláti – ostrihomský arcibiskup, päťkostolský a záhrebský biskup boli zapletení v povstaní. Post sedmohradského biskupa nebol v tom čase obsadený⁶⁰ a zvyšní traja (Modruša, Nitra, Senj) neboli signatármi listu, pričom nemáme žiadne informácie o ich zapojení do akcií proti kráľovi, resp. o dôvodoch nepripojenia sa k listu Kazimírovi. Summa summarum, väčšina sa postavila za Mateja, otázkou samozrejme je, či ich presvedčili priebeh a výsledky snemu, alebo kráľa po celý čas podporovali. Matučina a Beckensloer bývajú najčastejšie kronikármi uvádzaní ako horliví Matejovi prívrženci.

Väčšina z prelátov zastávala svoje posty aj po odznení sprisahania a vytlačení intervenujúceho poľského vojska z krajiny. Treba však dodať, že napr. Osvald Thuz zostal na poste záhrebského biskupa po potlačení vzbury aj naďalej (až do 1499), pritom bol jedným z hlavných zosnovateľov povstania a dokonca na jednom zo svojich hradov prichýlil Jána Pannonia, keď utekal z Uhorska do Benátok. Akokoľvek, správa vyslanca Juraja zo Steinu potvrdzuje, že záhrebský biskup dostal od kráľa milosť a zotrval v úrade, i keď sa musel vzdať viacerých svojich majetkov.⁶¹ Napriek všetkému v nasledujúcich rokoch po povstaní

59 Problematicky vyznieva post veľkavaradínskeho biskupa, ktorý mal byť v rokoch 1469 – 1472 neobsadený a až v roku 1473 mal úrad prevziať Mikuláš Stolz. TÓTH, C. Norbert – HORVÁTH, Richárd – NEUMANN, Tibor – PÁLOSFALVI, Tamás. *Magyarország világi archontológiája 1458–1526: I. Főpapok és bárók*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2016, s. 51. ISBN 9789634160359. Medzi signatármi je však Mikuláš podpísaný ako zvolený a potvrdený varadínsky biskup (*Nicolaus electus confirmatus varadiensis*). MK 12, folio 24.

60 Až v auguste 1472 prevzal úrad Gabriel Rangoni. TÓTH – HORVÁTH – NEUMANN – PÁLOSFALVI, ref. 59, s. 37.

61 HÖFLER, Constantin. Fränkische Studien. Urkundliche Beiträge zur Geschichte der Häuser Brandenburg u. Oesterreich, der Länder Ungarn und Böhmen In *Archiv für Österreichische Geschichte* 7 (ďalej AÖG 7), 1851, s. 76-77, č. 60; PRIEBATSCH, Felix (Ed.). *Politische Correspondenz des Markgrafen Albrecht Achilles, Band I (1470–1474)*. Leipzig: S. Hirzel, 1894, s. 361-362, č. 337. Prostredníctvom Žigmunda a Jána Ernstovcov patriacich k lojálnym služobníkom panovníka sa Matej usiloval kontrolovať moc Thuzovcov na ich slavónskych

(1472 – 1473) nenastalo na cirkevných postoch žiadne veľké „zemetrasenie“. Na ostrihomský arcibiskupský stolec nastúpil v roku 1473 dovtedajší jágerský biskup Ján Beckensloer a nástupcom Jána Pannonia v Pät'kostolí (Pécs) sa od toho istého roku stal Žigmund Ernst.⁶²

Je preukázateľné, že na septembrovom sneme v Budíne bola väčšina najvyšších cirkevných hodnostárov v zhode s uhorským panovníkom a nepodporovala ašpirácie poľského panovníka na zisk uhorskej koruny. Keď pripočítame ďalších 36 svetských signatárov listu z radov šľachty, nejaví sa Matejova pozícia tak jednoznačne bezútešná, ako ju popisujú súdobí kronikári. Samozrejme, opäť sa dostávame k otázke, do akej miery bol postoj prelátov a šľachty autentický alebo vynútený (ústupkami či hrozbami). Treba tiež dodať, že Matej sa usiloval rôznymi donáciami nakloniť si šľachticov na svoju stranu, čo ostatne nebol neobvyklý spôsob získavania a odmeňovania prívržencov a podporovateľov pred Korvínom ani po ňom. Vilmos Fraknói poukazuje napríklad na donáciu vo Fogaraši pre Petra Geréba alebo udelenie titulu bosnianskeho kráľa pre Mikuláša Ilockého (Újlakyo).⁶³ Maďarský historik István Tringli dokonca okomentoval postup uhorského kráľa po vypuknutí povstania ako využitie osvedčenej taktiky z roku 1459, keď chcel uhorský trón uzurpovať cisár Fridrich III. Matej vtedy na sneme v Budíne zhromaždil vopred starostlivo vybraných prívržencov, ktorí mu ako kráľovi slobodne prejavili lojálnosť.⁶⁴

Vývoj situácie a rozloženie síl boli v mnohých ohľadoch zaujímavé. Medzi signatármi deklarácie v prospech Mateja Korvína bol aj Imrich Zápoľský, ktorého sa, ako spomína Bonfini, rebeli veľmi snažili získať na svoju stranu. Zápoľského postoj je o to zaujímavejší, že s bratom Štefanom boli jednými z hlavných aktérov sedmohradského povstania v roku 1467.⁶⁵ Avšak jeho aktivity v roku

---

územiach. Žigmund bol biskupom v Pécsi, Ján sa v roku 1474 stal slavonským bánom. FEDELES, Tamás. *Püspökök, prépostok, kanonokok: Fejezetek Pécs középkori egyháztörténetéből*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézet, 2010, s. 106.

62 TÓTH – HORVÁTH – NEUMANN– PÁLÓSFALVI, ref. 59, s. 46.

63 FRAKNÓI, ref. 2, s. 163; MNL OL DL 17 247.

64 TRINGLI, ref. 53, s. 185. Podobná situácia nastala vo februári 1459, keď časť šľachty podporovala ašpirácie rímsko-nemeckého cisára Fridricha III. na uhorský trón. Matej reagoval zvolaním zhromaždenia do Budína, kde mali jeho verní zložiť prisahu kráľovi. K tomu pozri LUPESCU, Radu. The Election and Coronation of King Matthias. In FARBAKY, Péter et al. (Eds.). *Matthias Corvinus, the King: Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court*. Budapest: Budapest history museum, 2008, s. 194. ISBN 9789639340695; KALOUS, ref. 9, s. 57.

65 KUBINYI ref. 16, s. 82-83. Richard Horváth aj Vilmos Fraknói píše o Imrichovi ako o účastníkovi povstania aj v roku 1471. HORVÁTH, Richard. Imre Szapolyai. In FARBAKY, Péter et al. (Eds.). *Matthias Corvinus, the King: Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court*. Budapest: Budapest history museum, 2008, s. 269. ISBN 9789639340695; FRAKNÓI, ref. 2, s. 160.

1471 nenasvedčujú, že by sa angažoval v sprisahaní či akokoľvek porušil sľub vernosti kráľovi. Práve naopak, viaceré pramene uvádzajú Imrichove aktivity v prospech panovníka.⁶⁶ Medzi signatármi listu sa nachádzajú aj mená Štefana z Perína (Perényiho), ktorého brat Mikuláš stál na protikráľovskej strane, či Jána a Ladislava Rozgoňa (Rozhanovského), ktorých príbuzný Reinold Rozgoň bol tiež aktérom rebélie. Na druhej strane, v zozname podpísaných hodnostárov sa nenachádza napríklad Blažej Maďar, významný Matejov vojenský veliteľ. Americký historik John Fine sa domnieva, že Maďar sa pripojil k povstaniu, pričom argumentuje tým, že v roku 1471 stratil pozíciu chorvátskeho, slavónskeho a bosnianskeho bána.⁶⁷ Nazdávame sa však, že neúčast' na sneme a strata titulu mali iné dôvody než participáciu na sprisahaní proti kráľovi. Už od roku 1472 totiž Blažej Maďar zastával úrad sedmohradského vojvodu. Javí sa nám nepravdepodobné, že by ho kráľ tak skoro po odobratí postu z dôvodu účasti na vzbure menoval do ďalšej – a ešte takej vysokej – dvorskej funkcie. Aj následná Blažejova kariéra v službách Mateja Korvína nijako nesvedčí o odklone významného vojenského veliteľa od uhorského kráľa.

Detaily samotného zhromaždenia v Budíne nie sú známe. Viaceré správy však uvádzajú neúčast' ostrihomského arcibiskupa Jána Vitéza – či už pre údajnú chorobu,⁶⁸ alebo prelátovu požiadavku, aby mu kráľ zaručil jeho bezpečnosť.⁶⁹ Informácia o žiadosti o zabezpečenie ochrany vychádza zo správy popisujúcej udalosti viažuce sa k budínskym rokovaniam zo septembra 1471. Neznámy autor listu uvádza údajné slová uhorského panovníka, ktorý mal predstúpiť pred účastníkov snemu s výzvou, aby poukázali na šíriace sa fámy o nespravodlivých činoch kráľovských úradníkov. V prípade potvrdenia informácií sa Matej odmietal niekoho zastávať, pretože konali svojvoľne. Na jeho výzvu však nikto nereagoval. Tiež sa ohradil voči výčitke, že vyberal peniaze na vojenské aktivity na Morave a v Čechách, pričom argumentoval, že do vojny proti kacírom nešiel z vlastnej vôle. Mali to byť práve uhorské stavy, ktoré ho primáli k tomuto

66 Bonfini uvádza Zápoľského účasť vo vojsku zhromaždenom na obranu proti Poliakom, a tiež mal byť súčasťou delegácie, ktorá rokovala s Vitézom v Ostrihome. Eschenloer tvrdí, že spolu s Beckensloerom zhromažďovali vojsko proti Poliakom. BONFINI, ref. 1, s. 43 (4. 3. 44-45); ESCHENLOER, ref. 1, s. 865.

67 FINE, ref. 14, s. 589.

68 Jedna správa hovorí o tom, že Vitéz poslal za kráľom svojho prepošta s tým, že nemôže prísť na snem v Budíne kvôli chorobe. Kráľ na to reagoval vyslaním svojich mužov, aby obľahli Ostrihom. AÖG 7, s. 76, č. 60; PRIEBATSCH, ref. 61, s. 361-362, č. 337.

69 Státní oblastní archiv (ďalej SOA) Třeboň, fond Historica, sign. 2552, inv. č. 3136. PALACKÝ, František (Ed.). *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, díl 5 (ďalej AČ V)*. Praha: Fridrich Tempský, 1862, s. 330-331.

kroku, sľubujúc mu podporu a pomoc. Informoval tiež o tom, že Mikulášovi Ilockému (Újlakymu) udelil titul bosnianskeho kráľa a varoval pred Osmanmi, ktorí sa nachádzajú pri brehoch rieky Sáva. Takisto oboznámil účastníkov snemu o výprave poľského kráľa prichádzajúceho k Podolíncu (o sile 3 – 4-tisíc jazdcov), kde očakával vzburu domácej šľachty a prelátov. Keďže k tomu nedošlo, odtiahol späť do Poľska.⁷⁰ Opis panovníkovej reči je určite fiktívny, list je formulovaný ako obhajoba kráľa Mateja a jeho zámerom je navodiť dojem, že kritickú situáciu má uhorský kráľ pevne pod kontrolou. Určite preto je v nej len krátka zmienka o poľskom vojsku, ktoré bolo nútené opustiť Uhorsko pre nezainteresovanosť domácej šľachty a duchovenstva. List, napísaný v češtine, pravdepodobne pôvodne slúžil na upokojenie situácie v Českom kráľovstve. Mal navodiť atmosféru, že kráľ sa dokázal vysporiadať so vzniknutými problémami. Na druhej strane obsahuje aj dôveryhodné informácie, overiteľné v ďalších prameňoch, ako napríklad Vitézovu neúčast' na sneme, výber poplatkov na vedenie vojny v krajinách českej koruny či udelenie titulu bosnianskeho kráľa Mikulášovi Ilockému (Újlakymu).

V čase prebiehajúceho budínskeho snemu začali konať aj na dvore v Krakove: 20. septembra 1471 poľský kráľ adresoval Matejovi list s veľmi ostrým znením, ktorý bol *de facto* vyhlásením vojny.⁷¹ Obviňoval Korvína z toho, že si za pomoci svojich príbuzných násilne a protiprávne uzurpoval uhorskú korunu. Odvoláva sa pritom na vlastné legitímne dedičné práva Jagelovcov prostredníctvom cisára Žigmunda Luxemburského alebo kráľa Ladislava Pohrobka. Matejovi vyčíta neoprávnené zdaňovanie, neopodstatnený výber dávok a poplatkov, ako aj násilie voči svojim poddaným. Píše o vykorenení kresťanskej viery, obviňuje Mateja zo spojenia s Osmanmi, a tiež z toho, že ľud krajiny vystavil ich nebezpečenstvu. Sám Kazimír IV. sa stavia do polohy ochrancu obyvateľov Uhorského kráľovstva a zdôrazňuje, že bude brániť kresťanský ľud. Eschenloer uvádza, že autorom listu je samotný ostrihomský arcibiskup Ján Vitéz,⁷² čo vzhľadom na výpočet Matejových „prehreškov“ (vrátane protiprávneho výberu daní), nie je vôbec vylúčené. Napokon, je evidentné, že poľský kráľ koordinoval svoje plány s uhorskými rebelmi. Podľa informácií podaných vyslancom Jurajom zo Steinu saskému kniežaťu Viliamovi (z 1. mája 1472), poľský kráľ poslal svojho zástup-

70 SOA Třeboň, fond Historica, sign. 2552, inv. č. 3136; AČ V, s. 330-331.

71 MK 12, folio 18. DOGIEL, Mathias (Ed.). *Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Litvaniae, tomus I*. Vilnae: Typographia regia, 1758, s. 61, č. 19. Veľmi podobná verzia listu (nesprávne datovaného do roku 1458), porovnaj: NAGY, Iván – NYÁRI Albert (Eds.). *Magyar diplomacziak emlékek Mátyás király korából I 1458–1490*. Budapest: Akadémia köznykiadó-hivatalában, 1875, s. 41-42, č. 29.

72 ESCHENLOER, ref. 1, s. 863.

cu idúceho k záhrebskému biskupovi Osvaldovi Thuzovi cez územia patriace cisárovi (*durch des kayserslande*).⁷³ Kazimírove vyhlásenie z 20. septembra iba o deň predstihlo budínsky list, deklarujúci domácu podporu Matejovi Korvínovi. Na prehlásenie uhorských šľachticov a prelátov poľský kráľ odpovedal pomerne rýchlo. Už 7. októbra reagoval opätovným zdôraznením dedičnej línie jagelovského rodu prostredníctvom svojej manželky Alžbety Habsburskej.⁷⁴

Priebeh bojov a postup poľského vojska

Poľský kronikár Długosz prezentuje poľskú výpravu do Uhorska ako vypočutie dlhotrvajúcej prosby Uhrov o pomoc. Uvádza, že Kazimíra IV., uvedomujúceho si veľké nebezpečenstvo, mala presvedčiť k intervencii neúnavná žiadosť, a tiež vysoká suma, ktorú mu sľubovali iniciátori povstania Ján Vitéz, Ján Pannonius a Reinold Rozgoň.⁷⁵ Treba však zdôrazniť, že záujem poľského kráľa bol predovšetkým mocenský, a to získanie uhorskej koruny pre svojho druhorodeného syna Kazimíra.

Začiatkom októbra 1471 vstúpilo poľské vojsko, v počte 12 až 16-tisíc mužov, na čele s 13-ročným kráľovičom Kazimírom na uhorské územie.⁷⁶ Od Starej Lubovne postupovalo ďalej k Lipanom, kde veliteľ výpravy Peter Dunin žiadal obyvateľstvo, aby vzdalo hold poľskému kráľovi.⁷⁷ Pri hrade Šariš sa potom 29. októbra mali k Poliakom pridať uhorskí odbojní páni Reinold Rozgoň a šľachtici z Perína (Perényiovci).⁷⁸ O zapojení Mikuláša z Perína v povstaní niet pochýb, angažovanie jeho brata Štefana však nie je pravdepodobné, keďže patril k signatárom listu budínskeho snemu. Historik István Tringli presvedčivo spochybňuje frekventovanú tézu maďarskej historiografie o účasti oboch šľachticov (Štefana

73 AÖG 7, s. 76, č. 60; PRIEBATSCH, ref. 61, s.361-362, č. 337.

74 MK 12, folio 25.

75 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 288. Podľa Vespasiana da Bisticciho mal práve Vitéz presvedčiť poľského panovníka o vojenskej intervencii. VESPASIANO, ref. 45, s. 190; DA BISTICCI, ref. 45, s. 241.

76 Odhady o veľkosti výpravy sa rôznia: Długosz uvádza 12-tisícové vojsko, Eschenloer píše o 16-tisíc, Bonfini tvrdí, že do Uhorska došlo až 20-tisíc mužov. Väčšina správ vyslancov uvádza cifry v tomto rozmedzí, avšak niektoré odhady hovoria aj o 24 či 32-tisícovej poľskej hotovosti. DŁUGOSZ, ref. 1, s. 288; ESCHENLOER, ref. 1, s. 863; BONFINI, ref. 1, s. 42 (4. 3. 39); LEWICKI, ref. 10, s. 158, č. 132, s. 162, č. 137; BACHMANN, Adolf (Ed.). *Urkundliche Nachträge zur österreichisch-deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III. In Fontes rerum Austriacarum II/46* (ďalej FRA II/46). Wien: Buchhändler der kais. Akademie der Wissenschaften, 1892, s. 170-171, č. 159, s. 174-175, č. 161. K tomu porovnaj BACZKOWSKI, ref. 3, s. 51, 187 (poznámka č. 90).

77 IVÁNYI, Béla (Ed.) *Bárta szabad királyi város leveltára (1319–1526)*. Budapest: Magyar tudományos akadémia, 1910, s. 276, č. 1827.

78 SEGEŠ, ref. 5, s. 208; ULIČNÝ, ref. 5, s. 254.

a Mikuláša) na povstaní. Technicky by to bolo možné, nepochybne by Štefan za mesiac stihol prejsť vzdialenosť z Budína do Šariša (aj viackrát), avšak nedáva zmysel, aby bol potom v polovici decembra uvedený na post taverníka.⁷⁹ Obsadenie vysokého úradu predstaviteľom opozície proti kráľovi po Reinoldovi Rozgoňovi, ktorého účasť na sprisahaní je nespochybniteľná, je totiž viac ako neuveriteľný konštrukt.

Poľské vojsko obišlo Košice, obsadené kráľovskými oddielmi vedenými sedmohradským vojvodom Mikulášom Čuporom a spišským županom Imrichom Diakom. Kazimír sa ani nepokúsil o Košice bojovať, pokračoval ďalej cez Jáger smerom k Pešti, pričom vojsko sa 8. novembra utáborilo pri obci Hatvan.⁸⁰ Poľskej výprave trval presun do blízkosti uhorského hlavného mesta celý mesiac.

Matej už pred vstupom Poliakov do Uhorska (keď sa Ján Vitéz nezúčastnil snemu v Budíne) zhromažďoval vojenskú hotovosť a vyslal svojich mužov, aby obľahli Ostrihom. Michal Orság a Imrich Zápoľský boli poverení rokovať s arcibiskupom Vitézom.⁸¹ Matej sa tak snažil zamedziť spojeniu poľských jednotiek s Vitézom a očakával príchod nepriateľa. Eschenloer charakterizuje atmosféru, ktorá vládla v Uhorsku tak, že o sprisahaní poriadne nevedeli ani najväčší uhorskí páni, mestá, „*ale každý jeden sa bál ostatných, pretože veľmi ticho sedeli až do 12. týždňa, ako sa veci vyvinú*“.⁸² Okrem vojenských príprav sa Korvín snažil získať čo najväčšiu podporu vo vlastných radoch. Už na začiatku októbra prišlo Matejovo vyslanectvo do Vroclavu (4.10.), ale mešťania sa správali zdržanlivo, pretože nevedeli, čo sa bude diať, „*nikto nevedel či Matej umrie...keď bol v nepriateľstve s rímskym cisárom, poľským kráľom a jeho synmi a všetkými kacirmi a ich pomocníkmi v Čechách...vlastní preláti a páni v Uhorsku boli jeho tajní nepriatelia a sprisahanci. Preto nikto nemal vieru, že Matej odolá ako aj kaciri z Prahy*“.⁸³ Neistotu mohli zvyšovať tiež kolujúce (často neverifikovateľné) informácie, napríklad, ako tiež uvádza Eschenloer, že aj Vladislav tiahol s vojskom do Uhorska, pretože Jagelovci „*odmietajú mier, ktorý im od olomouckého biskupa, vroclavského biskupa Jošta, od pánov z Meissenu a veľa ďalších vojvodov a pánov často bol navrhovaný*“.⁸⁴ Na mesto Vroclav sa ostatne uhorský kráľ obracal so žiadosťou o pomoc pravidelne, už v septembri žiadal, aby sa ne-

79 TRINGLI, ref. 53, s. 185-186.

80 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 290. Porovnaj BACZKOWSKI, ref. 3, s. 53; SEGEŠ, ref. 5, s. 208; ULIČNÝ, ref. 5, s. 254. Mikuláš Čupor sa mal v čase začínajúcej poľskej invázie nachádzať pri Jágri. ESCHENLOER, ref. 1, s. 865.

81 AÖG 7, s. 76, č. 60; PRIEBATSCH, ref. 61, s. 361-362, č. 337; BONFINI, ref. 1, s. 42 (4. 3. 47).

82 ESCHENLOER, ref. 1, s. 865.

83 ESCHENLOER, ref. 1, s. 866.

84 ESCHENLOER, ref. 1, s. 866.

pridávali na poľskú stranu aj napriek zvestiam o „*nejednotnosti našich prelátov a pánov proti nám*“.⁸⁵ Z Eschenloerových slov je ale zrejme, že – podobne ako iní – aj Vroclavčania vyčkávali, ako sa situácia napokon vyvinie.

Do konfliktu sa zapojil aj pápež Sixtus IV., ktorý sa usiloval primäť obe bojujúce strany k uzavretiu mieru. Pápežský vyslanec a kolínsky kanonik Tilman Schlecht dorazil do Krakova 8. novembra s misiou urovnať vzniknutú situáciu, pričom apeloval na poľského kráľa, aby využil diplomatické prostriedky na urovanie sporu s uhorským kráľom. Podľa Długosza sa mal kráľ prikloniť k usporiadaniu konfliktu a poslať do Uhorska pápežského vyslanca Schlechta a krakovského prepošta Jána Watrobku, ktorí boli oprávnení sprostredkovať rokovania princa Kazimíra a Mateja Korvína.⁸⁶ Pápežský nuncius rokovoal s oboma stranami aj v Uhorsku. Dňa 29. novembra informoval legáta a vroclavského biskupa Rudolfa z Rüdesheimu o svojej úlohe sprostredkovateľa pri neúspešných rokovaniach poľského kráľa, ostrihomského arcibiskupa a uhorského panovníka.⁸⁷

Napriek priblíženiu sa poľského vojska k Budínu na začiatku novembra 1471 k otvorenému stretu medzi oboma stranami nedošlo. Długosz to pripisuje predovšetkým Matejovej nechote a strachu z masívnej zrady vo vlastných radoch, čo by však neriešilo otázku opatrnosti a pasivity na strane Poliakov. Pripomenul však, že mesto Pešť bolo dobre opevnené, čo donútilo Kazimíra preniesť svoj tábor až k rieke Hron.⁸⁸ Faktom je, že výprava sa nakoniec pohla cez mesto Vác a Čerhátskym pohorím pokračovala vo svojom postupe smerom k Nitre, ktorá mu na pokyn ostrihomského arcibiskupa otvorila brány. Do mesta pricestoval aj päťkostolský biskup Ján Pannonius s 200 jazdcami.⁸⁹ Obsadenie Nitry bolo jediným úspechom poľskej výpravy, v konečnom dôsledku však na vývoj udalostí nemalo žiadny vplyv. Jagelovci disponovali veľmi malou podporou zo strany uhorskej šľachty a duchovenstva a k ich intervencii sa nepridal ani nikto zo zahraničných panovníkov.

Definitívnym koncom akýchkoľvek ambícií princa Kazimíra na získanie uhorskej koruny bola dohoda Mateja Korvína s Jánom Vitézom, ktorú uzavreli

---

85 SRS XIII, s. 67, č. 93.

86 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 290-291.

87 SRS XIII, s. 78, č. 109.

88 Długosz vyčítal uhorskému panovníkovi, že sa zdráhal otvoreného vojenského stretu napriek údajnej 16-tisícovej vojenskej hotovosti. Matej podľa neho vyrázil z Budína, zničil tábor 3 míle od Kazimíra a sústredil sa len na ničenie majetkov Vitéza a Pannonia. Poľský tábor na brehu Hrona autori poľského prekladu kroniky lokalizujú do obce Čata. DŁUGOSZ, ref. 1, s. 290-291.

89 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 290-291; SEGEŠ, ref. 5, s. 208-209; ULIČNÝ, ref. 5, s. 254; BACZKOWSKI, ref. 3, s. 53.

19. decembra 1471. Arcibiskup sa v nej zaviazal k lojálnosti voči panovníkovi, ktorému prisľúbil byť nápomocný všetkými svojimi schopnosťami, priazňou a asistenciou, ako aj vynaložiť všetko úsilie na prinavrátenie hradu a mesta Nitry do uhorských rúk. Hrady a majetky patriace arcibiskupovi mali byť odovzdané uhorskému kráľovi pod podmienkou, že kasteláni a familiári arcibiskupa nebudú zo svojich hradov vyhnaní. Kráľ aj arcibiskup sa zaviazali k zachovávaniu vzájomnej dôvery a lojálnosti.⁹⁰

Po uzavretí dohody s Vitézom sa Matej obrátil na brandenburského kurfirsta Albrechta Achilla so žiadosťou o pomoc proti poľskému kráľovi. V liste z 24. decembra sa sťažuje na Kazimíra IV. s tým, že tak ako v minulosti bojoval proti Rádu nemeckých rytierov, teraz ide proti kresťanom v Čechách. Preto je Matej proti Osmanom sám, pričom podľa jeho slov koná v záujme pápeža a cisára.⁹¹ Albrecht Achilles sa však zdráhal uzatvárať dohodu proti poľskému panovníkovi. Pri takomto vývoji situácie a pod vplyvom blížiacich sa uhorských vojsk sa princ Kazimír rozhodol Nitru opustiť. Dňa 26. decembra zanechal v meste 4-tisícovú posádku a so zvyškom svojej suity sa pobral cez Považie naspäť do Poľska.⁹² Kazimír niekoľko dní pobýval v Ilave, potom v Ružomberku u ďalšieho účastníka sprisahania Petra Komorovského, ktorý mu mal sľúbiť, že v jeho prospech ustúpi zo všetkých svojich uhorských hradov (Likava, Ružomberok, Orava, Liptovský Hrádok).⁹³

Uhorské vojsko niekoľko dní obliehalo mesto i hrad Nitra, pričom mu spôsobilo značné škody. Po zvážení náročného a zdĺhavého obliehania začali Uhri s obrancami rokovať. Po niekoľkých dňoch rokovaní sa zrodila dohoda garantujúca Poliakom bezpečný odchod z mesta výmenou za ich odchod z krajiny.⁹⁴

90 TÖRÖK, János. *Magyarország primása közjogi történeti vázolat*. Pest: Laufer és Stolpnál, 1859, s. 79-81, č. 71.

91 FRAKNÓI, Vilmos (ed.). *Mátyás király levelei I* (ďalej MKL). Budapest: Magyar tudományos akadémia, 1893, s. 263-264, č. 187; PRIEBATSCH, ref. 61, s. 302, č. 265. Matej si podobným spôsobom sťažoval na Jagelovcov aj na začiatku roka 1472. Vladislav mal byť „kacírmi“ korunovaný protiprávne, Kazimír so „svojimi Tatármí a kacírmi ničil a raboval kostoly...a veľa ďalších zlých nekresťanských vecí urobil“ v Uhorsku a cisár zase ignoroval Matejove prosby o pomoc a podporu. SRS XIII, s. 84-85 (celá listina 81-85), č. 113; MKL I, s. 270, č. 189 (celá listina 266-271).

92 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 298. Bonfini popisuje celú situáciu tak, že z Nitry unikli uhorskí podporovatelia princa Kazimíra, keď sa dozvedeli o blížiacom sa kráľovskom vojsku postupujúcom smerom od Ostrihomu. Matej obľahol Nitriansky hrad a s Kazimírom sa dohodli na jeho bezpečnom odchode z Nitry. BONFINI, ref. 1, s. 45 (4. 3. 69-74).

93 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 298; BACZKOWSKI, ref. 3, s. 54. K hradu Ilava mal Poliakov poslať iný účastník sprisahania – istý *Stefek de Werbno* (Vrbové?), ktorý sa podieľal na páchaní škôd spôsobených poľským vojskom. LUKINICH, Imre. *Podmaniczky család oklevéltára I*. Budapest: Magyar tudományos akadémia, 1937, s. 101-102, č. 55.

94 ESCHENLOER, ref. 1, s. 870. Długosz spomína, že poľskí obrancovia Nitry vedení Pavlom

Eschenloer opisuje tri únikové cesty poľského vojska: prvá mala byť tá, po ktorej prišli, druhá viedla popri Kremnici (asi cez Pohronie) a tretiu zvolil princ Kazimír cez Nitru (pravdepodobne tým myslí cestu na Považie, ako uvádza Długosz).⁹⁵ V januári 1472 už bola Nitra definitívne späť v uhorských rukách a postupne boli porázané aj posledné poľské posádky zo severovýchodu územia Uhorska. O ich likvidáciu sa pričínili oddiely vedené Štefanom Zápoľským.⁹⁶

Poľská vojenská intervencia do Uhorského kráľovstva tak skončila neúspechom, Kazimírovi IV. sa nepodarilo získať pre svojho mladšieho syna Kazimíra uhorský trón. Kuriózne vyznieva interpretácia neúspechu poľského vojska z pera kronikára Długosza: „*V čase pochodu neudržiavalo sviatosti, ani práva ľudí, ale rabovalo kostoly, okrádalo a bilo ich sluhov, nevesty, dievčatá a mladé matky znásilňovalo a znesvätilo až na smrť, pretože velitelia vojska buď tolerovali tak hanebné správanie, alebo ho netrestali.*“⁹⁷ Dôvody zlyhania boli o čosi prozaickejšie, najvýznamnejšou príčinou bola absencia väčšej podpory zo strany uhorskej šľachty. V konečnom dôsledku sa šľachta aj duchovenstvo nakoniec postavili za kráľa Mateja. Napriek kontaktom s odbojnou uhorskou opozíciou zaujali predstavitelia zahraničných mocností, cisár Fridrich III. alebo český kráľ Vladislav Jagelovský, vo vzťahu k možnému vojenskému zapojeniu sa do boja proti Matejovi Korvínovi neutrálny postoj.⁹⁸ A to aj navzdory sťažnosti uhorského kráľa okolitým panovníkom, že „*túto vec zaplatil a pripravil cisár*“⁹⁹ a jedna zo správ vyslancov dokonca hovorí: „*Predpokladá sa, že všetko ide cez cisára.*“¹⁰⁰ Podpora povstalcov zo strany rímsko-nemeckého cisára je vysoko pravdepodobná, avšak Habsburg sa priamo neangažoval. Fridrich III. v auguste

---

Jasenským zvedli viacero úspešných bitiek s uhorským vojskom, čím primáli kráľa Mateja k uzavretiu dohody, za mediácie Jána Pannonia. Štyritisíc poľských ozbrojencov odišlo z Nitry smerom do Turca, posledných 300 mužov malo Nitru opustiť do 15 dní. Kronikár nezábuda dodať, že Matej porušil dohodu a prenasledoval ustupujúce poľské vojsko. DŁUGOSZ, ref. 1, s. 298. Pozri aj PALACKÝ, František (Ed.). *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, díl 6*. Praha: Fridrich Tempský, 1872, s. 49, č. 7.

95 ESCHENLOER, ref. 1, s. 870.

96 V oddieloch slúžili na kráľov príkaz aj pešiaci vyslaní mestami Košice, Bardejov, Levoča a Prešov. SEGEŠ, ref. 5, s. 209; ULIČNÝ, ref. 5, s. 255-256. Bonfini konštatuje, že „*Poliaci, ktorí kniežaťom Kazimírom napadli Uhorsko ..., po štyroch mesiacoch boli vyhnaní. Matej s vojskom očistil Horné Uhorsko.*“ BONFINI, ref. 1, s. 46 (4. 3. 87).

97 Dodáva ale, že riešenie „*českej a uhorskej otázky*“ hospodársky vyčerpali a na dlhú dobu významne zadĺžili krajinu. DŁUGOSZ, ref. 1, s. 299. Za vedenie českej a poľskej výpravy dlhoval poľský kráľ krakovským mešťanom viac ako 28-tisíc zlatých. PROCHASKA, ref. 2, s. 16.

98 FRAKNÓI, ref. 2, s. 168-169; BACZKOWSKI, ref. 3, s. 57.

99 ESCHENLOER, ref. 1, s. 870.

100 FRA II/46 s. 175, č. 161.

1471 vyzýval Kazimíra IV., aby uzavrel mier s uhorským kráľom.¹⁰¹ Naskytá sa potom otázka, prečo voči Matejovi otvorene neintervenoval? Mohol sa v tom prípade pridať k vojenskej akcii Poliakov, avšak cisára až do apríla 1471 zamestnávalo povstanie štajerskej šľachty vedené Andreasom Baumkircherom a od júna do augusta mal na starosti organizáciu ríšskeho snemu v Regensburgu. Navyiac nie je isté, či by podporoval jagelovské nároky na uhorský trón, keďže ich ešte v priebehu roka 1470 na rokovaníach vo Villachu odmietal garantovať.

Do vývoja udalostí opäť vstúpila pápežská diplomacia. Na počiatku roka 1472 iniciovala dohodnutie prímeria medzi znepriateľenými stranami prostredníctvom legáta Marca Barba. Po niekoľkotýždňových rokovaníach bolo napokon v Budíne 31. marca 1472 dohodnuté medzi Kazimírom IV. a Matejom Korvínom jednoročné prímerie.¹⁰²

Osud sprisahancov

Porážka poľskej invázie znamenala aj koniec nádejiam sprisahancov na zosadenie Mateja Korvína z uhorského trónu. Následné osudy hlavných aktérov rebélie sa rôznili. Ján Vitéz uzavrel s kráľom už vyššie pojednávanú dohodu v decembri 1471, pričom mu zostal titul ostrihomského arcibiskupa. Pravdepodobne v súvislosti s útekom Pannonia ho síce panovník v marci 1472 nechal uväzniť,¹⁰³ no už o mesiac ho omilostil a 1. apríla 1472 potvrdili predstavitelia kléru a barónov, v prítomnosti pápežského legáta, dohodu medzi kráľom a arcibiskupom.¹⁰⁴ Vitéz však zostal v domácom väzení v Ostrihome pod dohľadom jágerského biskupa Jána Beckensloera, kde 8. alebo 9. augusta 1472 zomrel. Smrť Jána Vitéza je popisovaná a komentovaná rôzne. Vroclavský notár Eschenloer uvádza: „*Arcibiskupa postihla mŕtvica, takže bol ochrnutý na ruky a nohy a listiny nemohol čítať až do smrti a zomrel poľutovaniahodne v auguste.*“¹⁰⁵ O miere kráľovej nemilosti, do ktorej mal Vitéz – napriek kráľom deklarovanej garancii – upadnúť, farbisto a emotívne informuje Długosz popisom opakovaného mučenia,

---

101 Pričom najpádnejším argumentom bolo hroziace osmanské nebezpečenstvo. PROCHASKA, ref. 2, s. 25-26, č. I (dodatek I).

102 BACZKOWSKI, ref. 3, s. 54-55; DOGIEL, ref. 71, s. 62-64, č. 21

103 KUBINYI, ref. 16, s. 92.

104 Okrem pápežského legáta Roverellu sú pod listinou podpísaní traja preláti (Gabriel Matučina, Ján Beckensloer, Albert Vetési), traja uhorskí baróni (Michal Ország, Mikuláš Čupor, Ján Ernest) a český barón Zdeňek zo Šternberka. MNL OL DF 248 086. Kubinyi píše o štyroch uhorských barónoch, medzi podpísanými svedkami však figurujú iba traja svetskí hodnostári. KUBINYI, András. Barone im königlichen Rat zur Zeit Matthias' und Wladislaws II. In KUBINYI, András. *Stände und Ständestaat in Spätmittelalterlichen Ungarn*. Herne: Gabriele Schäfer Verlag, 2011, s. 131. ISBN 9783933337795.

105 ESCHENLOER, ref. 1, s. 869.

ktorému bol arcibiskup vystavený a na následky ktorého napokon aj zomrel.¹⁰⁶ Slová poľského kronikára však treba brať s veľkou rezervou vzhľadom na zjavne tendenčné formulácie používané pri každej možnej príležitosti na demonštráciu morálnej nespôsobilosti až vierolomnosti uhorského kráľa. Aj taliansky knihovník Vespasiano da Bisticci popisuje nevôľu Mateja Korvína a snahu v čo najväčšej miere potrestať arcibiskupa. Kroky uhorského panovníka mali Vitéza ťažko vyčerpať a spôsobiť jeho náhly skon.¹⁰⁷ Podobne ako v prípade Długoszovho popisu situácie, aj taliansky autor prezentuje ako Vitéz upadol do kráľovej nemilosti, ktorá nakoniec viedla k jeho predčasnej smrti. Da Bisticciho opis situácie stavia ostrihomského arcibiskupa do pozície obete zlých úmyslov a „vrtochov“ kráľa, ktoré *de facto* ospravedlňujú následné konšpiračné Vitézove konanie. Vytvára obraz, akoby bol významný uhorský prelát panovníkom tlačенý do zosnovania sprisahania. V každom prípade, vzhľadom na okolnosti je obrovský nápor stresu či mozgová porážka vysoko pravdepodobnou príčinou smrti významného uhorského preláta.

Ďalší kľúčový aktér vzbury Ján Pannonius, ktorý sa v čase poľskej okupácie nachádzal v Nitre, stihol však utiecť z mesta predtým, než padlo do uhorských rúk. Vitézov synovec, po zastávke vo svojom sídle v Pätkostolí, našiel útočisko u záhrebského biskupa Osvalda Thuza na hrade Medvedgrad neďaleko Záhrebu. Eschenloer o jeho úteku píše takto: „*Pätkostolský biskup olúpil všetkých svojich mešťanov a tiež svoje kostoly a utiekol s veľkým bohatstvom do slovanskej krajiny [Slavónsko], skrytý v mocnej pevnosti záhrebského biskupa utekajúc pred Matejom.*“¹⁰⁸ Vzhľadom na Pannoniove kontakty v talianskom prostredí je pravdepodobné, že smeroval do Benátok. Medvedgrad bol prirodzenou zastávkou v ceste na Apeninský polostrov.¹⁰⁹ Každopádne sa už Pannoniovi tento plán nepodarilo realizovať. Okolo 15. marca síce dorazil na Thuzov hrad, avšak po náročnej ceste – plnej strachu z vyzradenia a dolapenia – vážne ochorel a na Veľký piatok 27. marca 1472 zomrel.¹¹⁰ Zaujímavou informáciou v tejto súvislosti je, že Matej sa v čase Pannoniovej záhrebskej anabázy domnieval, že pätkostolský biskup sa už nachádza v zahraničí. Uhorský kráľ totiž 24. marca písal saským

106 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 299-300.

107 VESPASIANO, ref. 45, s. 190-191; DA BISTICCI, ref. 45, s. 241.

108 ESCHENLOER, ref. 1, s. 869.

109 Pannoniov plán utiecť za hranice spomína Bonfini. BONFINI, ref. 1, s. 48 (4. 3. 103-104). Marianna Birnbaum je presvedčená o Jánovom úmysle utiecť do Benátok. Považuje tiež za pravdepodobné, že jagelovská invázia bola iba jednou z možných alternatív. Píše o benátsko-francúzskom pláne podpory anjouovských nárokov na uhorský trón. BIRNBAUM, Marianna D. *Janus Pannonius: The Poet and Politician*. Zagreb: Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti, 1981, s. 201.

110 BIRNBAUM, ref. 109, s. 202.

kniežatám o svojom predpoklade, že Pannonius utiekol do nemeckých krajín.¹¹¹ Podobne ako v prípade Vitéza, aj v prípade jeho synovca sa Długosz pohráva s hypotézou, že príčinou jeho smrti bola otrava.¹¹² Reinoldovi Rozgoňovi síce kráľ zhabal majetky a dŕžavy, avšak podarilo sa mu uniknúť do cudziny. Podľa Eschenloera došiel do Benátok,¹¹³ kde sa – ako uvádza historička Marianna Birnbaum – mal dokonca stretnúť s Jánom Pannoniom. Reinoldov plánovaný itinerár viedol cez Viedeň smerom na Apeninský polostrov. Nasvedčuje tomu správa adresovaná saským kniežatám z 22. januára 1471, v ktorej autor uvádza, že Rozgoň je vo Viedni u lekára a je veľmi chorý.¹¹⁴ Ďalšie správy o ňom nemáme, no tradične sa ako čas jeho úmrtia uvádza rok 1472.¹¹⁵ Je tak celkom možné, že sa do Benátok ani nedostal a zomrel vo Viedni.

Do sprisahania bol zapojený aj oravský a liptovský župan Peter Komorovský, ktorý prijal ustupujúceho princa Kazimíra na svojich hradoch. Matej sa s Komorovským vysporiadal v roku 1473, keď napadol a dobyl viaceré jeho hrady (Likava, Hrádok). Zatlačený Komorovský sa nakoniec s panovníkom dohodol na odovzdaní aj jeho posledného hradu (Orava) za osemtisíc zlatých.¹¹⁶ Odbojný šľachtic sa stiahol do Poľska, na pohraničný majetok Živec, kde pravdepodobne v roku 1477 zomrel.¹¹⁷ Mikuláš z Perína (Perényi) nebol po potlačení povstania kráľom priamo stíhaný. A to aj napriek tomu, že odovzdal Poliakom hrad Stropkov, ktorý držali do roku 1473. Až na začiatku osemdesiatych rokov sa opätovne dostal do povedomia lúpežami, ktoré opakovane páchal, čo spôsobilo, že sa znovu dostal do konfliktu s uhorským kráľom, ktorý obľahol a dobyl jeho hrady.¹¹⁸

Je zaujímavé, že jeden z najvýznamnejších aktérov rebélie – Osvald Thuz sa udržal na poste záhrebského biskupa až do 1499. Hoci práve on preukázateľne komunikoval s poľským panovníkom Kazimírom IV. a pravdepodobne aj s cisárom Fridrichom III., kráľ ho omilostil, avšak musel sa vzdať viacerých svojich majetkov.¹¹⁹

Ako vidno, účasť na odboji proti kráľovi mala pre zúčastnených aktérov rôzne dôsledky. S Jánom Vitezom sa panovník najprv zmieril, neskôr ho dal uväz-

111 FRAKNÓI, ref. 2, s. 166.

112 DŁUGOSZ, ref. 1, s. 300.

113 ESCHENLOER, ref. 1, s. 869.

114 LEWICKI, ref. 10, s. 162, č. 137.

115 KERESTES, Kálmán. A Rozgonyiak. In *Turul* 40, 1926, s. 20. ISSN 1216-7258.

116 MIŠÍK, ref. 38, s. 316-317.

117 KAVULJÁK, Andrej. *Hrad Orava: Dejiny hradu a kraja so zreteľom na sociálne pozloženie ľudu oravského*. Turčiansky sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinárska spolok, 1927, s. 95. Mišík neuvádza rok úmrtia. MIŠÍK, ref. 38, s. 317-318.

118 Roku 1483 Mikuláš zomrel. TRINGLI, ref. 53, s. 188, 192; SEGEŠ, ref. 5, s. 209-210.

119 AÖG 7, s. 76, č. 60; PRIEBATSCH, ref. 61, s. 361-362, č. 337.

niť a nakoniec arcibiskup skonal v domácom väzení. Naopak, Osvalda Thuza Korvín omilostil a ponechal mu titul záhrebského biskupa. Pannonius skonal na úteku do Benátok, Rozgoňovi sa podarilo utiecť. S Mikulášom z Perína a Petrom Komorovským sa panovník definitívne pokonal v nasledujúcich rokoch. Spoločným prvkom postihu sa zdá byť iba zhabanie majetkov odbojných pánov. Matejov postup voči nim vnímame ako pomerne mierny; reagoval podobne ako v prípade sedmohradského povstania v roku 1467, keď vodcov rebelov – grófov zo sv. Jura a Pezinka Jána a Žigmunda, ako aj Imricha a Štefana Zápoľských – omilostil.¹²⁰

Protikráľovské sprisahanie z roku 1471 popisujú dobové pramene ako masívny prejav odporu šľachty a duchovenstva voči vládnucemu panovníkovi. Prípravy povstalcov na Matejovu detronizáciu preukázateľne začali už na prelome jari a leta 1471, teda v ideálnej situácii, keď sa kráľ nachádzal mimo územia Uhorska. K priamym prejavom odboja domácej nobility však prišlo až potom, ako Jagelovci otvorene deklarovali svoj záujem o zosadenie Mateja Korvína z trónu, teda až v septembri toho istého roka. Zo strategického hľadiska je niekoľkomesačná nečinnosť vodcov sprisahania ťažko pochopiteľným, ba dokonca neospravedliteľným pochybením, najmä ak vzbúrenci naozaj disponovali takou masívnou podporou, ako deklarujú pramene (keď len 9 žúp malo stáť na strane Mateja). Rebeli neurobili nič ani pre zamedzenie príprav kráľa na stret s Poliakmi. András Kubinyi komentuje aktivity Vitéza s Pannoniom ako „*učebnicový príklad ako nekonšpirovať napriek tomu, že preláti mali najviac tromfov v rukách, skončilo sa ich hnutie tragikomicky*“ a jednoznačne ich charakterizuje ako neobratných politikov.¹²¹ Hodnotenie maďarského historika je možno trochu pritvrde, ale má svoju logiku a opodstatnenosť. V tomto zmysle možno úlohu a význam magnátov a prelátov v úsilí o mocenskú likvidáciu Mateja Korvína hodnotiť ako nedostatočnú a nevýznamnú, keďže konšpirátori sa až príliš spoliehali na vojenskú silu poľského kráľa. Ten však v danej veci nemohol konať skôr, veď Kazimírovým prvoradým politickým cieľom do leta 1471 bolo zabezpečenie českého trónu pre prvorodeného syna Vladislava. Napriek silnej prvotnej pozícii povstalcov sa výsledok vzbury zaradil do radu neúspešných pokusov o zosadenie uhorských panovníkov.

* Štúdia vyšla v rámci projektu VEGA 2/0110/17: *Symbols, gestá a ceremónie v stredoveku* riešeného v Historickom ústave SAV, a taktiež bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0349 *Individuum a spoločnosť – ich vzájomná reflexia v historickom procese* riešeného v Historickom ústave SAV.

120 Oveľa tvrdšie však zakročil proti predstaviteľom sedmohradských Sasov a Sikulov, ktorých dal uväzniť, niektorí boli mučení, iní popravení. KUBINYI, Matthias rex, ref. 16, s. 83.

121 KUBINYI, ref. 4, s. 25.

MIT DEM KÖNIG ODER GEGEN IHN?
VERSCHWÖRUNG GEGEN MATTHIAS CORVINUS IM JAHRE 1471

TOMÁŠ H O M O Ľ A

Die Verschwörung der ungarischen Magnaten und Prälaten gegen den ungarischen König im Jahre 1471 war wohl die schwerwiegendste innenpolitische Erschütterung während der Herrschaft von Matthias Corvinus. Der Verlauf der Ereignisse in dem erwähnten Jahr gehörte zu der damaligen international-politischen Atmosphäre, zur Episode im Konflikt Matthias Corvinus mit den Jagiellonen. Die vorliegende Studie konzentriert sich auf die Aktivitäten der ungarischen Opposition, die von dem Erzbischof von Gran Johann Vitez und dem Bischof von Fünfkirchen Janus Pannonius geführt wurde und schließlich einen Aufstand gegen den Herrscher zur Folge hatten. Die Motivation der Hauptakteure waren vor allem: die Besteuerung des ungarischen Klerus, die unerfüllten persönlichen Ambitionen sowie das Neinsagen dem Kampf gegen den neuen tschechischen König Ladislaus Jagiello. Trotz den Informationen aus den zeitgemäßen Chroniken über die ursprüngliche breite Unterstützung und die langfristig gespannte unübersichtliche Atmosphäre im Land ist es offensichtlich, dass sich die Mehrheit von Adel und Klerus dem Aufstand nicht angeschlossen hat. Dies äußerte sich durch öffentliche Deklaration der Loyalität dem König gegenüber beim Landtag in Ofen (Buda), sowie durch fehlende Unterstützung der erfolglos intervenierten polnischen Armee auf dem ungarischen Gebiet. Einen relativ engen Kreis von Aufständischen deutet auch das Vorgehen von Matthias Corvinus in den folgenden Jahren nach dem Aufstand (1472 – 73) an, bei den Kirchenämtern verlief kein radikaler Austausch von Würdenträgern. In der Zeit wurden die leer stehenden Plätze besetzt – das Erzbischofsamt in Gran übernahm Johann Beckensloer und den Bischofposten von Fünfkirchen trat Sigismund Ernst an. Die Teilnahme an der Rebellion gegen König hatte für die Beteiligten verschiedene Folgen, trotzdem wird die Reaktion Matthias Corvinus' gegenüber ihnen im Allgemeinen für relativ mild gehalten.

Tomáš Homoľa, PhD.
Historický ústav SAV
P. O. Box 198, Klemensova 19, 814 99 Bratislava
e-mail: histthom@savba.sk